

Asumistuet, toimeentulotuki ja tulottomat

Sosiaalifoorumi 21.4.2018

Pertti Honkanen, johtava tutkija, Kelan tutkimus

Historiaa

- Eläkkeensaajien asumistuki tuli käyttöön 1970.
 - aluksi osa kansaneläkettä, nytemmin itsenäinen tukimuoto
 - koko ajan Kelan vastuulla
- Yleinen asumistuki
 - laki lapsiperheiden asumistuesta 1961
 - laki yleisestä asumistuesta 1975
 - laajentui vähitellen lapsiperheistä kaikkiin kotitalousmuotoihin
 - siirtyi kunnilta Kelan hoidettavaksi 1994
 - monimutkainen järjestelmä vuoteen 2014 asti
 - pinta-alanormitus perheen koon mukaan ja yksityiskohtainen neliövuokranormitus asuinpaikkakunnan, asunnon koon ja asunnon iän mukaan
 - laajat perusomavastuutaulukot eri kuntaryhmille tiuhalla tuloluokituksella
 - uusi yksinkertaisempi laki voimaan 2015
- Opintotuen asumislisä
 - käyttöön 1977
 - toimeenpano Kelassa vuodesta 1994 lähtien
 - opiskelijat siirretty suurimmaksi osaksi yleisen asumistuen piiriin elokuusta 2017 lähtien
- Sotilasavustuksen asumisavustus (toimeenpano Kelassa vuodesta 1994)
- Toimeentulotuki: asumiskustannusten korvaaminen osana perustoimeentulotukea (siirtynyt Kelalle 2017)

Yhteisiä piirteitä 1

- Asumiskustannusten normitus
 - Yleisessä asumistuessa ja eläkkeensaajien asumistuessa taulukoitu eri kokoisille perheille eri kuntaryhmissä hyväksyttävä enimmäisasumismeno
 - [Opintotuessa vuokratotto 252 €/kk (marraskuusta 2005 lähtien)]
 - Sotilasavustus: ”enintään paikkakunnan käyvän vuokratason mukaisina”
 - Toimeentulotuki: ”tarpeellisen suuruisena huomioon”

Yhteisiä piirteitä 2

- Tarveharkinta
 - Yleinen asumistuki: omavastuu, joka riippuu perheen aikuisten ja lasten lukumäärästä sekä tuloista
 - Eläkkeensaajien asumistuki: lisäomavastuu, joka riippuu tuloista ja joka on erilainen yksin asuville ja puolisoille
 - [Opintotuki: opiskelijan omat tulot voivat pienentää tukea tai poistaa sen, jos tulorajat ylitetään; vanhempien tulot voivat vaikuttaa alle 18-vuotiailla]
 - Sotilasavustus: maksetaan hyväksyttävien menojen ja tulojen erotus
 - Toimeentulotuki: samoin

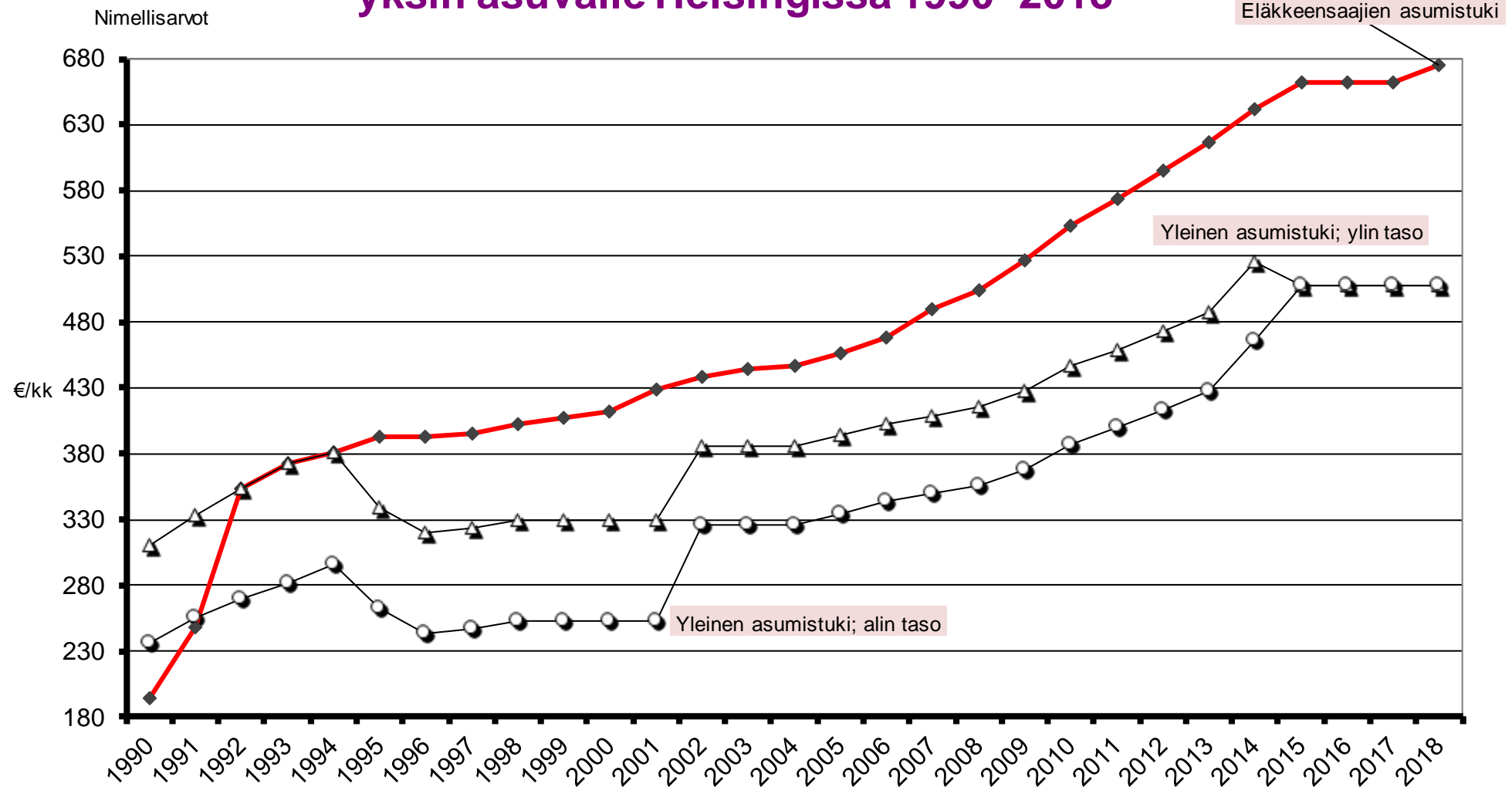
Yhteisiä piirteitä 3

- Tukiprosentti
 - Yleinen asumistuki 80 % omavastuun ylittävistä hyväksyttävistä menoista
 - Eläkkeensaajien asumistuki: 85 % perusomavastuun ja lisäomavastuun ylittävistä hyväksyttävistä menoista
 - [Asumislisä: 80 % hyväksyttävästä vuokrasta]
 - Sotilasavustus ja toimeentulotuki: ei prosentuaalista ylärajaa

Eroja

- Enimmäisasumismenot, omavastuut ja tukiprosentit ovat erilaisia
 - tukiprosentti 85 eläkkeensaajilla, 80 yleisessä asumistuessa ja opintotuen asumislisässä
- Eläkkeensaajien asumistuki on yksilöllinen (eläkeläispuolisoita käsitellään kuitenkin yhdessä), yleinen asumistuki kotitalouskohtainen; opintotuen asumislisä on yksilöllinen
- Indeksisuoja:
 - Eläkkeensaajien asumistuessa on ollut vahva indeksisuoja, joka on koskenut sekä tulorajoja että asumismenoja (mutta jäädytyksiä ja leikkauksia 2017–)
 - Yleiseen asumistukeen indeksisuoja tuotiin vasta uudessa vuoden 2014 laissa
 - Indeksikorotukset on kuitenkin toistaiseksi jäädytetty; enimmäisasumismenojen indeksisuoja on vaihdettu vuokratuokaindeksistä kuluttajahintaindeksiin; ensimmäinen tarkistus luvassa 2019
 - Opintotuen asumislisän vuokratuoa ei ole sidottu indeksiin
 - Sotilasavustuksessa ja toimeentulotuessa indeksisuojoilla tai sen puuttumisella ei ole asumiskustannuksia korvattaessa juuri merkitystä, koska niissä joudutaan seuraamaan todellista vuokrien ja asumiskustannusten kehitystä

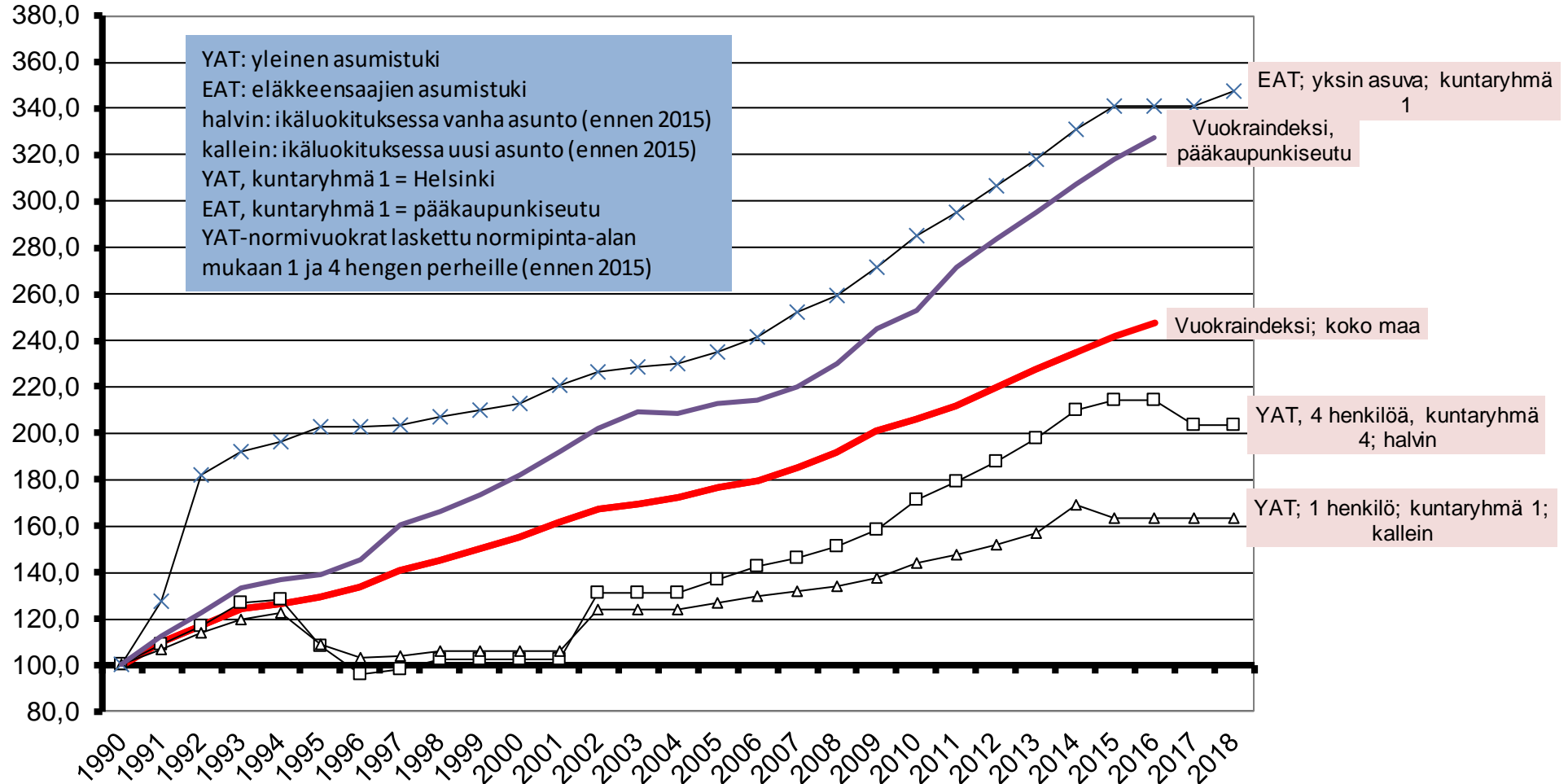
Asumistukien enimmäisasumismeno yksin asuvalle Helsingissä 1990–2018

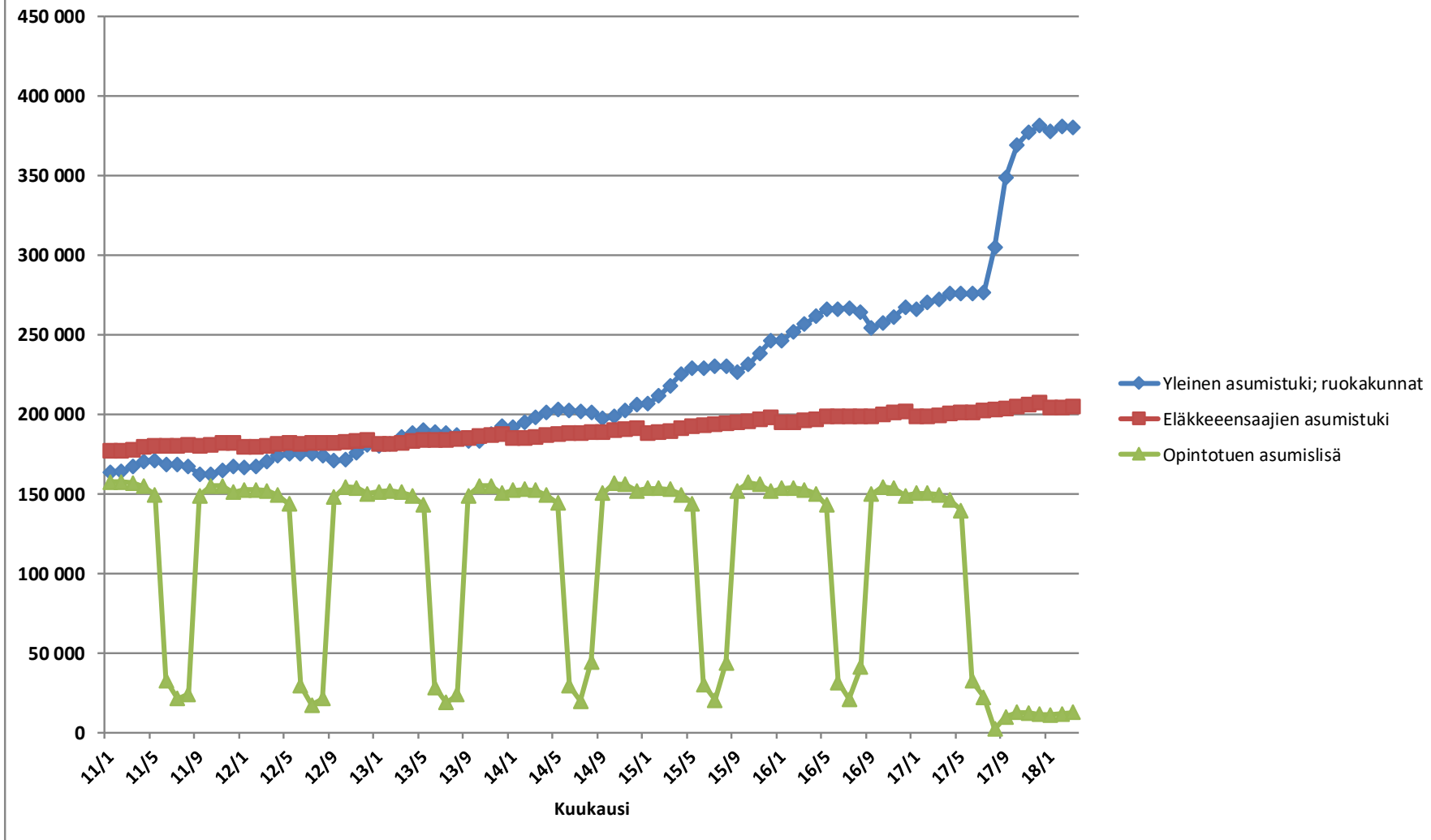
Asumistuen normivuokrat ja tilastoidut vuokrat 1990–2018

Indeksi: 1990=100

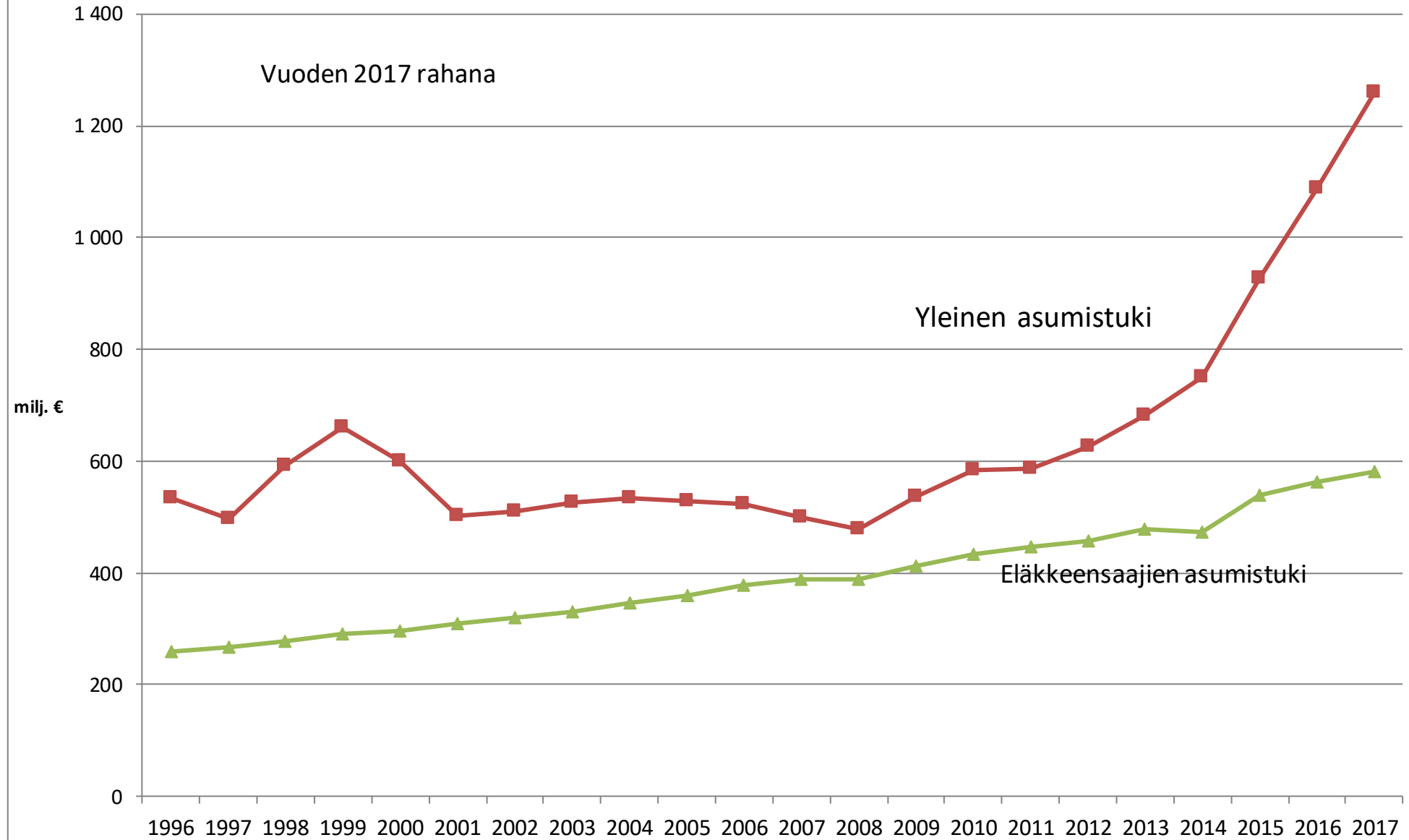
Nimellisarvot

Asumistuen saajat 2011–2018

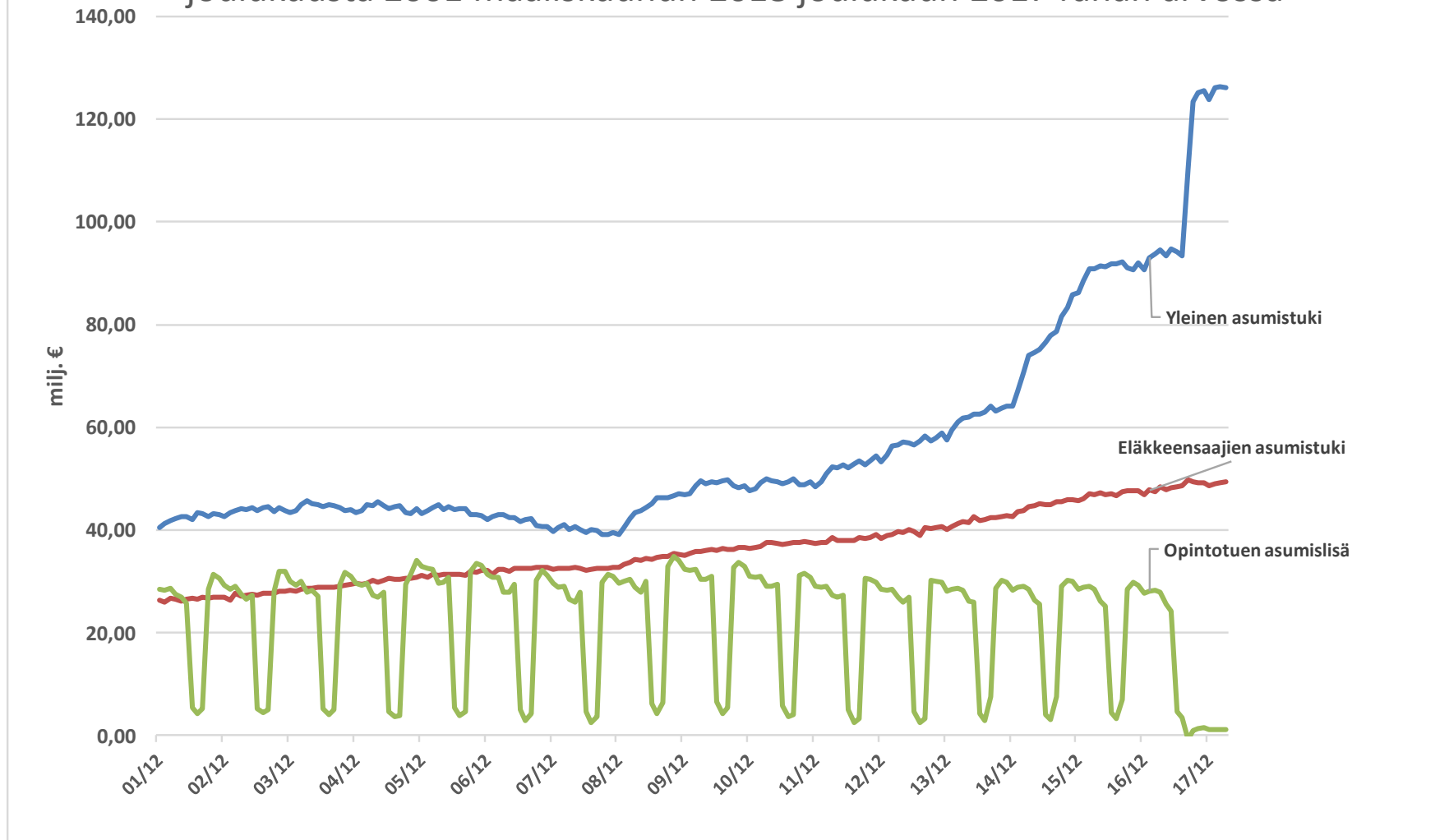

Asumistukimenot 1996–2017

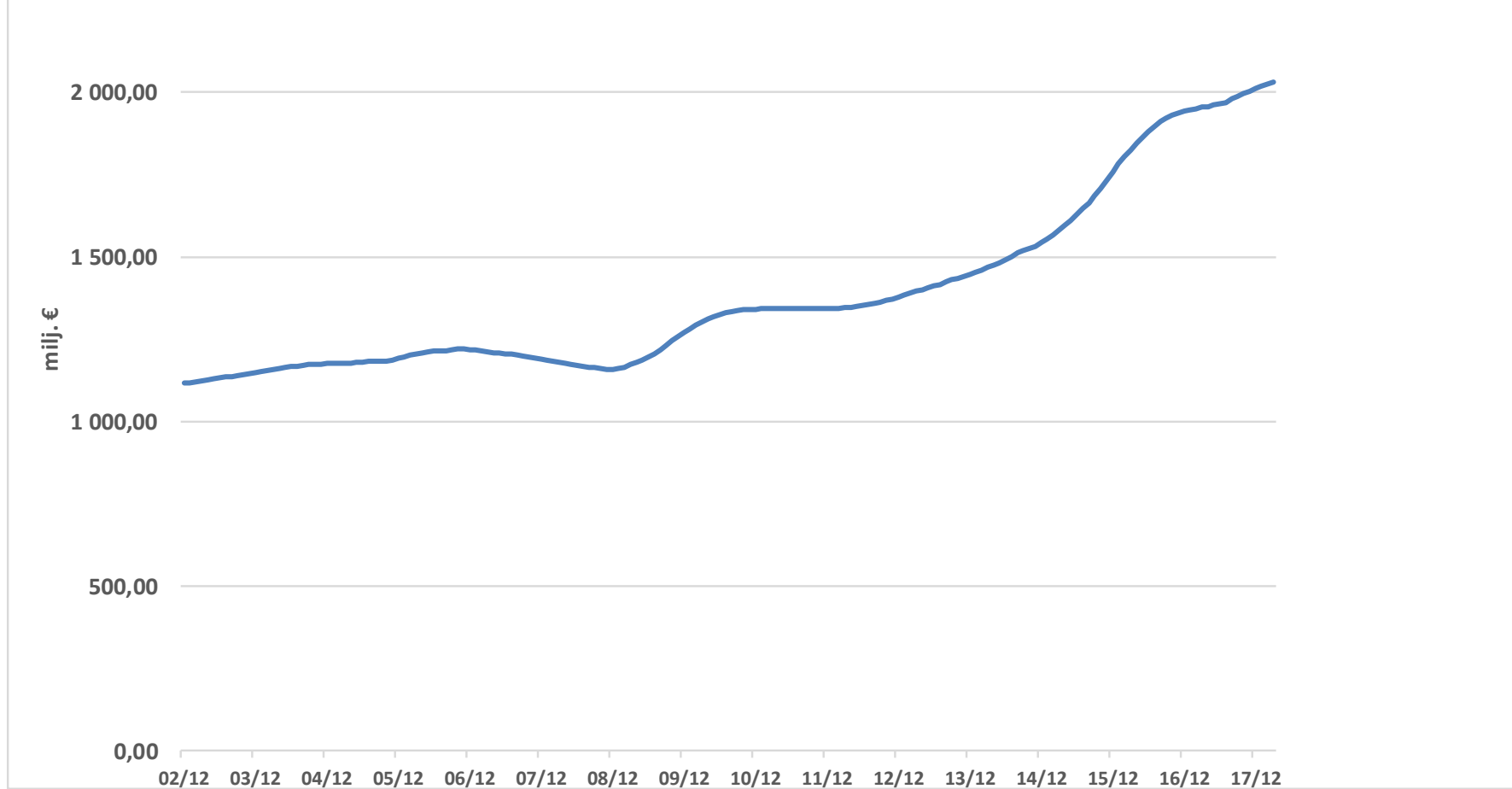
Kelan asumistukimenot kuukausittain

joulukuusta 2001 maaliskuuhun 2018 joulukuun 2017 rahan arvossa

Kelan asumistukimenot

joulukuusta 2002 maaliskuuhun 2018 joulukuun 2017
rahan arvossa; 12 kuukauden summa

Sipilän hallitus ja asumistuki

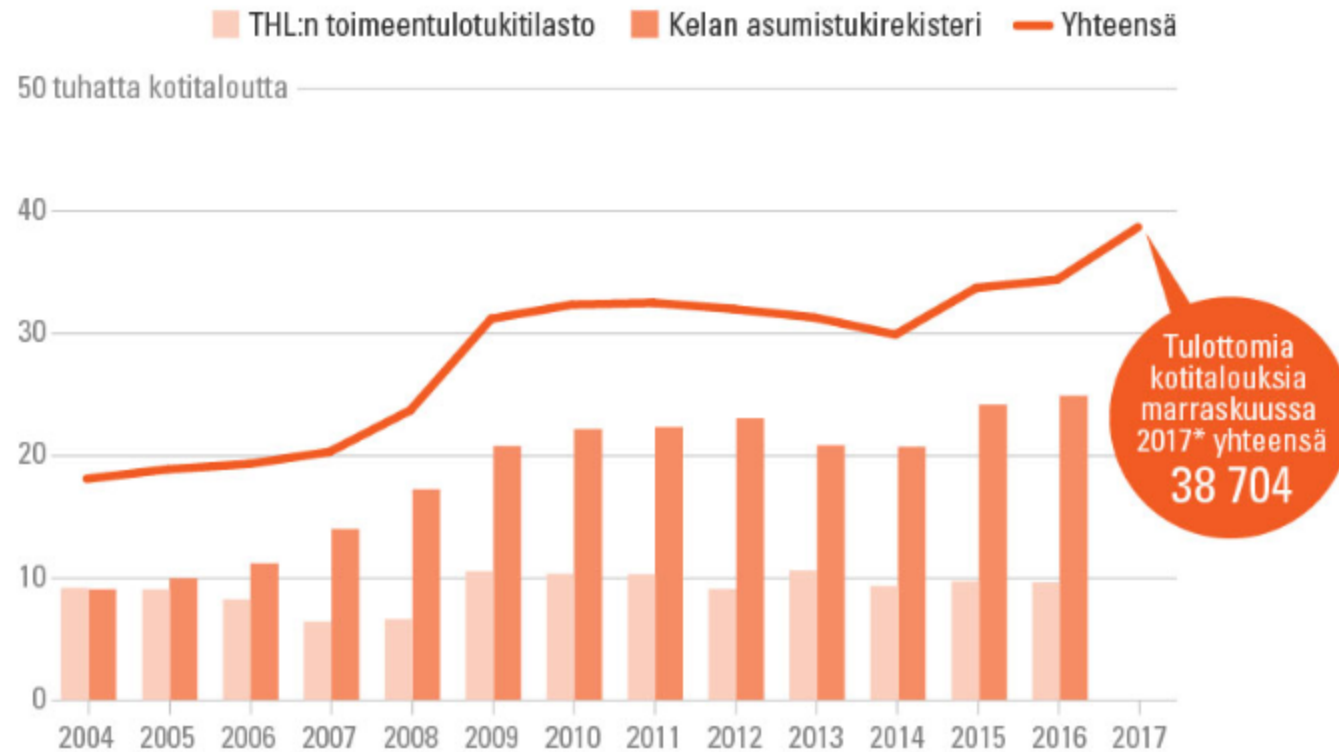
- Eläkkeensaajien siirtäminen yleiseen asumistukeen (YA) sisältyi Sipilän hallituksen ohjelmaan ja budjettiesitykseen vuonna 2015
- Esityksestä luovuttiin
- Selvityksissä havaittiin mm.
 - Yksin asuvilla eläkeläisillä asumistuki pienentyisi yleensä tuntuvasti, usein yli 100 €/kk
 - Puolisoilla asumistuki pienentyisi miltei kaikissa tapauksissa
 - Voittajia olisivat vain pientä vuokraa (300 – 500 euroa) maksavat yksin asuvat eläkeläiset
- Muutokset vuoden 2015 jälkeen eivät olennaisesti vaikuta vertailun tuloksiin, mutta vertailu on nyt jonkin verran epäedullisempi yleiselle asumistuella
- Opiskelijat siirretty pääosin yleiseen asumistukeen elokuussa 2017
- Enimmäisasumismenojen alentaminen 3. ja 4. kuntaryhmässä yleisen asumistuen puolella suurentaa järjestelmien välisiä eroja
- Indeksijäädytykset hidastaneet osittain asumistukimenojen kasvua

Ajankohtaista

- Opiskelijat siirretty pääosin yleiseen asumistukeen – ei täysin ongelmattonta
- Eriarvoisuustyöryhmä: myös eläkkeensaajat yleiseen asumistukeen – kompensatioksi mm. takuueläkkeen korotuksia
- Yleinen asumistuki on ollut herkempi suhdanteiden ja budjettipolitiikan muutoksille kuin eläkkeensaajien asumistuki (tai opintotuen asumislisä)
- Toimeentulotuen merkitys asumiskustannusten korvaamisessa merkittävä

Tulottomien kotitalouksien määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa

Vailla ansiotuloja ja ensisijaisia etuuksia olevat kotitaloudet marraskuussa 2004–2017

Lähteet: Kela ja Terveys- ja hyvinvoinnin laitos

*Vuoden 2017 luku perustuu Kelan perustoimeentulotukirekisterin tietoihin